

п. Андрій Кітик, випускник ДДС

Більшість із нас виховувалася на тезах визначальної ролі мови для людського суспільства. Мабуть, кожен українець знає слова М. Рильського: «Як парость виноградної лози, плекайте мову». І з постулатами архіважливості феномену мови, так чи інакше, всі ми живемо. Спробуймо поставити собі питання: яке значення має мова для нас – християн, і яке її місце в наших стосунках з Богом.

Мовознавство: відповіді та запитання

Чи не найскладнішим завданням мовознавців (вчених, які досліджують феномен мови) є пояснити походження мови як такої. Існують думки про розвиток мови з жестів або зі звуків природи тощо. Проте на початку ХІХ ст. німецький філолог і філософ Вільгельм Гумбольдт аргументовано ствердив: «Яким би природним не здавалося припущення про поступове утворення мов, вони могли виникнути лише відразу» .

Сьогодні все більше дослідників підтримує теорію божественного походження мови. Біблійний текст, на якому ми, як християни, ґрунтуємо свої переконання, підтверджує цю інтуїцію вчених – сам Бог створив Адама, здатним мислити та розмовляти. Але йдеться лише про феномен «мови» як системи спілкування, тоді як фактично ми стикаємося з існуванням на Землі кількох тисяч мов.

Численність мовних систем – еволюція, чи наслідок гордині

З наукових пояснень існування безлічі мов найбільш імовірною вважається гіпотеза «прамови». Її основна ідея полягає в тому, що колись існувала якась єдина для всіх людей мова, а вже з неї через різні причини, зокрема географічного розселення людей,

розвинулися й інші.

Цікаво цю теорію співставити з біблійною розповіддю про вавилонську вежу. Знаково звучать слова: «Уся земля мала одну мову й одні слова [...] І розсіяв їх Господь звідтіля по всій землі, й вони перестали будувати місто. Тому то названо його Бабел (Вавилон), бо там Господь помішав мову всієї землі й звідти розсіяв їх Господь по всій землі» (Бт 11,1.8-9). Таким чином, поява мов стала радше наслідком людської гордині, бажання поставити власне «єго» на місце єдиного Бога, аніж дарунком Творця.

Функції мови – комунікація, чи деструкція

У розповіді про вавилонську вежу Святе Письмо показує віддалення від Бога як причину втрати гармонії та справжню підставу конфліктів. Тому хоча основним завданням мови вчені вбачають комунікацію, тобто порозуміння людей між собою, самі філологічні непорозуміння часто стають каменем спотикання навіть на побутовому рівні. Мабуть, читачі й на власному досвіді могли інколи переконатися, як легко розсваритися чи образитися через «не дочув», «не зрозумів», «не вдало висловився», «не хочу й говорити»...

Великою мірою саме мовні бар'єри в свій час стали навіть причиною великого розколу Римської та Константинопольської Церков. Зрештою, мова разом з релігією вважаються вченими одними з найвагоміших факторів національної ідентичності, а разом з тим і найбільш конфронтаційними чинниками. І навіть попри лібералізм, який часто зменшує напруженість, вони визнають: «Мова продовжує бути майданчиком постійної боротьби в багатомовних країнах по всьому світі».

Мова – Мислення – Богоспілкування

Чим, отже, є мова – засобом порозуміння людей, чи знаком їх протистояння? З одного боку, як було сказано, вона є таки даром Господа. Вдихнувши в Адама духа, Він дарував здатність думати. А за словами української письменниці Оксани Забужко, «мова – далеко не тільки «засіб спілкування», тобто передачі «вже готових думок», [...]. Куди серйозніша її місія – бути способом народження тих думок» .

Мислетворча функція мови, зрештою, уподібнює нас до Бога-Творця. Відтак і комунікативна функція насамперед забезпечує зв'язок і спілкування людини з Богом. Таким чином мова покликана стати «літургійною», вона виявляє себе в молитві, в ній знаходить повноту і реалізує себе. Тому спотворенням мови є все, що суперечить її місії стати мовою Богоспілкування, що неможливо поєднати з молитвою.

Вавилон і П'ятидесятниця – два боки однієї дійсності

Саме через літургійні тексти можна пояснити таку велику численність мов. В стихирі Вечірні празника Зіслання Святого Духа мовиться: «В давнину через горде й зухвале стовпотворіння, Господь помішав мови, а тепер у різноманітності мов дав пізнати свою славу [...] Тоді різномовність була на покарання, а нині відновлено співзвучність мов на спасіння душ наших» . Йдеться про те, як Дух Святий дарував розуміння проповіді апостолів «побожним людям з усіх народів, що під небом [...] бо кожний чув, як вони говорили його мовою» (Ді 2,5-6).

Отже Святий Дух переобразив те, що колись було надщерблене гріхом. Його дією численність мов сьогодні не є ані перешкодою, ані тим більше прокляттям. Навпаки – кожна мова може бути переображеною її носіями і силою Духа Святого стати засобом поєднання з Отцем у воскреслому Христі. Літургіст УГКЦ о. Василь Рудейко зазначає: «Літургійна мова возносить нас із життя буденності до переображеної літургією реальності. Кожна мова, яка претендує стати літургійною, повинна пройти шлях молитовності. Увібрати в себе дух літургії для того, щоб передавати його тим, хто братиме участь у богослужіннях».

Наша мова – наш дар...

Кожен з нас відповідальний за свою мову. Адже в Христі ми прийняли Духа Святого, Який примирив нас – як із Собою, так і одне з одним, даруючи нові можливості взаємопорозуміння. Перспективи нашої щоденної мови сягають вершини в переображенні її в мову літургійну, засобом чого є ревна і безнастанна молитва – спільна і приватна, в храмі та вдома. Тільки тоді українська мова стане справді одним з наріжних каменів національної ідентичності та єдності її носіїв.

Андрій КІТИК. Мова – дар чи покарання? // СЛОВО № 4 (68) 2016-2017